

Аннотація

В статье рассматриваются главные условия эффективного использования методов проблемного обучения, выясняются задания, возникающие в учителя при организации учебно-воспитательного процесса с использованием проблемных методов обучения в современной общеобразовательной школе.

Summary

The article considers the main conditions of effective use of problem teaching methods, explores the tasks of the teachers by organization of education with the use of problem teaching methods in modern comprehensive school.

Ключові слова: проблемне навчання, умови ефективності, завдання, організація навчально-виховного процесу, навчальні мотиви.

Ключевые слова: проблемное обучение, условия эффективности, задания, организация учебно-воспитательного процесса, учебные мотивы.

Key words: problem teaching, condition of effectiveness, tasks, organization of education, educational motives.

Подано до редакції 14.10.2010.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Шапран О.І.

УДК 179.9+305.235+155.2

© 2010

Фогель Т.М.

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ОСОБИСТІСНОЇ ЯКОСТІ У ПІДЛІТКІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Не існує жодного суспільства, яке б було однорідним. Кожне суспільство складається з людей різних з погляду їхнього етнічного походження, віросповідання, політичних поглядів, віку, статі, інтересів.

Якість життя будь-якого суспільства залежить від здатності людей співіснувати один з одним, від того, чи сприймають вони один одного, чи поважають і підтримують, чи навчаються один від одного, чи об'єднують свої зусилля в ім'я загального добра. В умовах соціальної розмаїтості дуже важливо встановити культуру миру, що неможливо без дієвого виховання, заснованого на принципах толерантності.

Толерантність є першим щаблем не тільки до запобігання, але й до подолання конфліктів. Діалог, безпосередній контакт – це найкраще джерело інформації про інших, реальний шлях духовного й культурного зближення, інструмент розв'язання різних проблем. Крім того, це відкритість до міжкультурного спілкування, в основі якого лежить повага до особливостей іншого.

Сучасний школяр повинен правильно сприймати та розуміти взаємозв'язок усіх і кожного на планеті, розуміти та поважати права, звичаї, погляди та традиції інших людей, знайти своє місце в життєдіяльності суспільства, не наносячи шкоди іншим людям.

Наявність толерантності сприяє створенню комфортного психологічного клімату в стосунках між учнями. Толерантність школярів відіграє важливу роль у створенні соціально-психологічного клімату в шкільному поліетнічному середовищі, стає ключем до вирішення складних задач розвитку особистості, зокрема в підлітковому віці.

Тому актуальною є проблема виховання толерантності як особистісної якості у підлітків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що проблемі толерантності в педагогіці присвячено багато праць. Це питання знаходилося у центрі уваги багатьох педагогів. У вивчення цієї проблеми внесли свій вклад А.Асмолова, Я.Коменський, В.Кукушин, М.Рожков, Н.Лебедева та інші.

Разом з тим, аналіз психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень свідчать про те, що багато питань виховання толерантності у підлітків залишаються недостатньо розробленими.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є вивчення проблеми толерантності, визначення важливості виховання толерантності як особистісної якості, зокрема у підлітків, аналіз розробленого та проведеного нами циклу виховних годин, спрямованого на виховання толерантності як особистісної якості у підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження... Проблема толерантності дуже актуальна в наш динамічний, насичений міжетнічними протиріччями й конфліктами час.

Про толерантність найчастіше йдеться як про особистісну властивість, яка означає прийняття іншого, взаємну допомогу, довіру [1]. Таке тлумачення віграє важливу роль у розвитку свідомості, завдяки чому люди можуть швидше зрозуміти, що не лише конфлікт є універсальним двигуном прогресу, але й взаємна допомога й терпіння одного до другого також виступають важливим фактором еволюції [1]. У літературі можна знайти приклади розуміння толерантності як здібності людини, співтовариства, держави чути й поважати думку інших, невороже відноситись до відмінних від своїх думок [3].

На індивідуальному рівні толерантність є чеснотою, можна сказати, нормою поведінки відповідної особистості. Толерантність по відношенню до людей, які відрізняються від нас своїми переконаннями й звичками, вимагає розуміння того, що істина не може бути простою, що вона є багатогранною й що існують інші погляди [1].

Значення слова “толерантність” (від латинського *tolerantij* – терпіння) пов’язується з терпимістю до когось або чого-небудь, означає готовність надати іншій людині свободу думки й дії [6]. Сутність толерантності – вимога поважати права других (“інших”) бути такими, які вони є, не допускати завдання їм шкоди [4]. У більш широкому значенні толерантність трактується як “норма стійкості, яка визначає діапазон збереження розбіжності популяцій й спільного в дійсності, яка змінюється”, як “унікальний еволюційний механізм співіснування великих й малих соціальних груп, які мають різні можливості розвитку” [2, с. 4]. Сама терпимість у цьому випадку виступає не тільки в системі взаємовідносин людини з іншими людьми, але й в більш складних системах його взаємовідносин з владою, з суспільством, з природою та інше. У цьому випадку толерантність виступає як умова нормального функціонування громадянського суспільства. Саме в цьому зв’язку виникає необхідність у формуванні в підростаючого покоління здібності бути толерантними.

Толерантність – необхідна умова для налагодження і підтримки стосунків людей. Толерантна особистість – це людина, яка добре знає себе та розуміє інших людей [5].

Ми розуміємо толерантність як якість, властивість особистості, яка характеризується терпимим ставленням до інших людей, незалежно від їхньої етнічної, національної чи культурної приналежності. Терпиме ставлення до інших поглядів, звичок, традицій, наявність толерантності створює гарний психологічний клімат у стосунках між підлітками.

Ураховуючи все вище сказане, нами був установлений початковий рівень толерантності в контрольній та експериментальній групах учнів сьомих, восьмих класів. Для встановлення початкового рівня сформованості толерантності було проведено анкетування, в якому приймало участь 100 учнів 7-8-х класів Спеціалізованої одеської школи № 50. З них 57 учнів експериментальної групи та 43 учня контрольної групи.

Дітям було запропоновано 45 тверджень, які вони повинні були уважно прочитати та визначити наскільки вони з ними згодні чи не згодні.

Підрахувавши бали, ми побачили, що високий рівень інтолерантності не виявив ніхто з учнів експериментальної та контрольних груп. Невисокий рівень інтолерантності виявило 4% дітей експериментальної групи та 2% дітей контрольної групи. Невисокий рівень толерантності було виявлено у 82% дітей експериментальної групи та у 83% дітей контрольної групи. Цей показник є достатньо високим, у той час як високий рівень сформованості толерантності було виявлено тільки у 14% дітей експериментальної групи та у 12% дітей контрольної групи.

Отримані нами кількісні дані підтвердили необхідність упровадження у виховний процес спеціально організованих заходів з виховання толерантності в підлітків.

Розроблений нами цикл виховних годин, спрямованих на виховання толерантності як особистісної якості у підлітків, включав в себе десять виховних годин. Усі виховні години було розбито на такі блоки:

I. Розуміння та прийняття себе та інших “Ми всі такі різні і водночас однакові”.

1. “Я сам”.
2. “І на сонці є плями”.
3. “Вчися володіти собою”.
4. “Чи завжди я хороший”.

II. “Я – член родини” (знайомство з сімейними реліквіями, традиціями та інше)

1. “Історія мого імені”.
2. “Слово про мій рід”.
3. “Відлуння старовини”.
4. “Сімейна реліквія”.

III. Спілкування – головний засіб подолання конфліктів.

1. “Ввічливість – доброта, повага, людяність”.
2. “Ефективне спілкування”.

Розпочався цикл з першого блоку годин “Ми всі такі різні і водночас однакові”, головною метою яких було навчити дітей розуміти та приймати себе та інших.

Першим заняттям цього блоку було “Я сам”. Метою заняття було формування ціннісного ставлення дитини до своєї особистості. Задачі заняття: підтримати процес самопізнання дитини; дати можливість підлітку зрозуміти особливості своєї особистості, адекватно оцінювати себе.

У кінці виховної години було підведені підсумки. Діти прийшли до таких висновків: кожна особистість відрізняється від іншої, не існують однакові люди; кожна людина вміє щось робити дуже гарно, що у інших виходить не так гарно, але кожній людині потрібні допомога, підтримка, увага; якщо у людини щось не виходить, необхідно йому допомогти, підбадьорити, терпимо відноситися до його невдач.

Наступною виховною годинаю цього блоку була година “І на сонці є плями”. Головною метою цієї години був розвиток здібностей адекватно і якомога глибше пізнати себе та інших людей. Задачами виховної години було: подолання психологічних бар’єрів, які заважають прийняти себе та з повагою до себе відноситися; формування уявлень про поняття толерантної та інтолерантної особистості.

Підводячи підсумки проведення виховної години, діти прийшли до висновку, що інтолерантна особистість – особистість, яка нетерпляче відноситься до людей, які несхожі на неї. Інтолерантність може починатися від неповаги до роздратованості і закінчуватися знищенням людей. Щоб справитися зі своєю нетерпимістю по відношенню до оточуючих тебе людей, необхідно вчасно помічати свої помилки, слухати зауваження інших, намагатися зрозуміти себе та інших, приймати інших та намагатися в подальшому не робити таких помилок.

Наступним етапом роботи над блоком “Розуміння та прийняття себе та інших” стала виховна година “Вчися володіти собою”. Метою цієї години було формування толерантності до себе. Учитель поставив перед собою задачі: розвиток навичок самопізнання та самовиховання; навчання дітей розумінню значення своєї особистості.

Останньою виховною годинаю цього блоку стала година “Чи завжди я хороший?”. Метою виховної години було спонукання самоаналізу дітьми свого відношення до оточуючих їх людей. Задачі, на вирішення яких була спрямована виховна година: усвідомлення підлітками себе, своїх позитивних та негативних рис; створення умов для порівняння свого образу з тим, як його бачать інші люди.

Другим блоком циклу годин став блок “Я – член сім’ї”. Головна мета виховних годин цього блоку – знайомство з сімейними реліквіями та традиціями.

Першою виховною годинаю блоку стала виховна година “Історія мого імені”. Задачі виховної години: формувати уявлення про значення та сакральності свого імені, поваги до себе, як носія даного імені; формування почуття поваги до свого імені.

Наступною виховною годинаю стала година “Слово про мій рід”, задачі якої: формування об’єктивних знань про свої родові особливості (традиції, звичаї, історії роду); формування поважливого ставлення до особливостей родових традицій інших людей; формування почуття гордості та відповідальності за свою сім’ю, родові традиції.

Наступними виховними годинами блоку “Я – член родини” стали виховні години “Відлуння старовини” та “Сімейна реліквія”. Задачі: формувати поважливе ставлення до історії свого роду та до себе, як до представника роду; ознайомлення учнів з реліквіями свого роду та формування образу себе, як нащадка.

Третім блоком циклу виховних годин став блок “Спілкування – головний засіб подолання конфліктів”. У цей блок входили дві виховні години: “Ввічливість – доброта, повага, людяність” та “Ефективне спілкування”.

Основна мета першої виховної години “Ввічливість – доброта, повага, людяність” – виявляти навички етичної поведінки. Задачі: тлумачити значення ключових термінів: “ввічливість”, “доброта”, “повага”, “людяність”, “толерантність”; формулювати висновки, що стосуються важливості прийняття відмінностей для формування етичної поведінки; визначати співвідношення ключових термінів з духом толерантності; визначати рівень проявів толерантності у відповідному класному колективі; розробляти тактику побудови етичної поведінки, заснованої на толерантності.

Друга виховна година блоку “Ефективне спілкування” мала таку мету: навчити учнів висловлювати власними словами співвідношення між етикетом, етичної поведінкою, культурою і рівнем освіти. Задачі: пояснити зміст таких слів і висловів, як “етикет”, “етична поведінка”, “культура”, “рівень виховання”; аналізувати відмінність між цими поняттями; визначити роль толерантності для запровадження в життя цих понять; сформулювати висновки стосовно співвідношення етичної поведінки та меж толерантності; розмежувати поняття толерантність і терпіння.

Після проведення циклу виховних годин, було проведено контрольний зріз, за допомогою якого було встановлено рівень сформованості толерантності. Підрахувавши бали, ми побачили, що високий рівень інтолерантності не виявив ніхто з учнів експериментальної та контрольної груп. У той час, як невисокий рівень інтолерантності було виявлено у 1% дітей експериментальної групи та у 2% дітей контрольної групи. Невисокий рівень толерантності було виявлено у 80% дітей експериментальної групи та у 84% дітей контрольної групи. Високий рівень толерантності було виявлено у 19% дітей експериментальної групи та у 14% дітей контрольної групи. Аналіз результатів засвідчив, що під впливом спеціально організованої виховної роботи, спрямованої на виховання толерантності як особистісної якості у підлітків, відбулося підвищення рівня толерантності у дітей експериментальної групи.

Висновки... Толерантність – одна з умов функціонування громадського суспільства. Саме в цьому зв’язку виникає необхідність у формуванні в підростаючого покоління здібності бути толерантним, в становленні у нього універсальних методів орієнтації в складному, неоднорідному, протирічному світі. Психологічна й соціальна задача виховання особистості переноситься в педагогічний план й звучить багатозначно – як виховання толерантної особистості.

Література

1. Асмолов А.Г. Слово о толерантности / А.Г.Асмолов// Век толерантности: Научно-публ. вест. – 2001. – вып.1. – С. 4-7.
2. Асмолов А.Г. Толерантность: от утопии к реальности. На пути к толерантному сознанию/ Отв. ред. А.Г.Асмолов. – М.: Смысл, 2000. – 255с.
3. Асмолов А.Г. О смыслах понятия «толерантность» / А.Г.Асмолов, Г.У. Солдатова, Л.А.Шайгерова // Век толерантности: научно-публ. вестн. - 2001. – вып.1. – С. 8-18.
4. Риэрдон Б.Э. Толерантность – дорога к миру/ Б.Э.Риэрдон. – М.: Бонфи, 2001. – 304с.
5. Рожков М.И. Воспитание толерантности у школьников: учебно-методическое пособие / М.И.Рожков, Л.В.Байбородова, М.А.Ковальчук. – Ярославль.: Академия развития: Академия Холдинг, 2003. – 192с.
6. Словарь по этике / [под ред. А.А. Гусейнова, И.С. Кона]. – 6-е изд. – М.: Политиздат, 1985. – 447 с.

Анотація

У статті розглядається актуальна проблема виховання толерантності як особистісної якості у підлітків, що є педагогічною умовою виховання культури міжетнічних стосунків. Розкрито зміст та проаналізовано результативність циклу виховних годин, спрямованих на виховання толерантності.

Аннотация

В статье рассматривается актуальная проблема воспитания толерантности как личностного качества подростков, что является педагогическим условием воспитания культуры межэтнических отношений. Раскрывается содержание и анализируется результативность цикла воспитательных часов, направленных на воспитание толерантности.

Summary

The article considers the actual problem of upbringing of the tolerance as the personal quality of teenagers that is the pedagogical condition of upbringing of culture of the crossethnic attitude. The content of the cycle of the educational hours, which are aimed at upbringing of the tolerance as personal quality of teenagers is uncovered and analyzed.

Ключові слова: толерантність, культура міжетнічних стосунків.

Ключевые слова: толерантность, культура межэтнических отношений.

Key words: tolerance, culture of the crossethnic attitude.

Подано до редакції 08.10.2010.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук, доц.Бартенєвою І.О.

УДК 378.147:796.011.3

© 2010

Царук В.П.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДО ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Професійна спрямованість навчально-виховного процесу в інститутах та на факультетах фізичної культури вимагає, щоб кожна навчальна дисципліна цілеспрямовано впливала на формування особистісних і професійно значущих якостей майбутніх фахівців. Водночас важко визначити, яким способом діяльності слід навчити майбутніх учителів, які компоненти творчої діяльності в них необхідно розвивати і вдосконалювати.

Професійна діяльність ставить певні вимоги до діяльності нервової системи, рухливості нервових процесів. Учитель фізичної культури повинен мати високу працездатність, витримувати дії сильних подразників, уміти концентрувати свою увагу.

Фізична готовність визначається відповідністю стану здоров'я й фізичного розвитку вимогам педагогічної діяльності. Для вчителя фізичної культури рівень фізичної підготовленості є одним з важливих факторів педагогічної майстерності.

Наукові дослідження доводять, що в майбутніх учителів фізичної культури спостерігається тісний взаємозв'язок між фізичною підготовленістю і володінням руховими вміннями і навичками. За допомогою фізичних вправ учитель передає знання, навчає руховим діям учнів [3].

Таким чином, професійна готовність учителя фізичної культури – це складний стан особистості, який обумовлює комплексом психолого-педагогічних і соціальних факторів.

Ефективність підготовки фахівця зумовлюється насамперед психологічною готовністю особистості до обраної спеціальності. Вибір професії – це певний етап у становленні "Я-професійного" особистості. Сутність психологічної готовності особистості до обраної спеціальності полягає в моральних нахилах та інтересі до професії, що являють собою не лише внутрішню спонуку, мотив засвоєння фахових знань, а й передумову розвитку спеціальних здібностей [7].